

Vise

Colecția
Demonul teoriei

Walter Benjamin

Vise

Traducere din limba germană și note
de Andrei Anastasescu

Ediție îngrijită și postfațată
de Burkhardt Lindner

Colecția „Demonul teoriei“ este coordonată de Laura Albulescu.

Redactor: Alexandru Șahighian

DTP: Cornel Drăghia

Copertă: Alexandru Daș

Coperta întâi reproduce scrisul olograf al lui Walter Benjamin, grație amabilității Editurii Suhrkamp.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BENJAMIN, WALTER

Vise / Walter Benjamin; trad. de Andrei Anastasescu

– București: Art, 2012

ISBN 978-973-124-846-2

I. Anastasescu, Andrei (trad.)

821.112.2-31=135.1

Walter Benjamin

Träume

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2008

Romanian edition published by arrangement with

Agencia Literară Livia Stoia

Această carte a apărut cu sprijinul TRADUKI, o rețea dedicată literaturii, inițiată de Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale al Republicii Austria, de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Federale Germania, de Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, de KulturKontakt Austria, de Institutul Goethe și de Fundația S. Fischer.

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

traduki

© Editura ART, 2012, pentru prezenta ediție

I. Relatări de vise

1. Din Jezower, *Das Buch der Träume* [Cartea viselor]¹ (1928)

În vis – sunt deja trei, patru zile de când l-am visat și nu-mi dă pace –, aveam înaintea ochilor o șosea cufundată într-un semiîntuneric de nepătruns. Era străjuită pe ambele părți de arbori înalți și, în plus, mărginită în dreapta de un zid de pământ ce se ridica la o înălțime considerabilă. Cum mă aflam la intrarea pe șosea, în tovărășia unor oameni al căror număr și sex mi s-au șters din memorie (nu-mi amintesc decât că erau mai multe persoane), a apărut dintre arbori, indistinctă și mascată aproape cu totul de frunziș, bila soarelui, de un alb cețos și complet lipsită de strălucire, fără ca intensitatea luminii să crească vizibil. M-am năpustit într-un suflet pe șosea – singur –, ca să mă bucur de o priveliște mai largă; îndată însă, soarele a dispărut, dar nu coborând sub linia orizontului și nici ascunzându-se după nori, ci ca și cum ar fi fost stins sau luat de pe cer. Într-o clipă s-a făcut

¹ Ignaz Jezower, redactor al Editurii Rowohlt, Berlin, a editat o antologie de vise în care a inclus și câteva vise ale lui Walter Benjamin. – Pentru alte detalii, v. „Notele“ editorului german de la pp. 117–125. Cu excepția acestora și a celor din postfață, care aparțin de asemenea editorului german, toate notele de subsol sunt ale traducătorului (*n.red.*).

8 Walter Benjamin

noapte neagră; o ploaie nemaipomenit de puternică a început să cadă, înmuind cu totul șoseaua sub picioarele mele. Între timp am continuat să merg, fără să-mi dau seama ce fac. Deodată, de undeva din cer a țâșnit o lumină albicioasă, care nu provenea nici de la soare și nici de la un fulger – era „lumină suedeză“, după cum știam –, și la un pas de mine se întindea marea, iar șoseaua ducea chiar în mijlocul ei. Atunci, însuflețit de lumina dobândită în cele din urmă și de semnul de pericol venit la timp, am făcut, triumfător, cale-ntoarsă pe șosea, alergând prin aceeași furtună și întunecime ca mai înainte.

Am visat o revoltă a elevilor. Sternheim era implicat în ea și, mai târziu, a relatat ce se întâmplase. În textul lui apărea întocmai această frază: „După ce gândirea tânără a fost cernută pentru prima oară, s-au găsit mirese dolofane și browning-uri.“

Se făcea că străbat cu Roethe – eu tocmai fusesem numit docent privat² – vastele săli ale unui muzeu al cărui director era și că purtăm o discuție colegială. În timp ce el stă de vorbă cu un angajat într-una din camerele vecine, mă apropiu de o vitrină. În ea se află, pe lângă alte obiecte împrăștiate, probabil mai mici, bustul metalic sau emailat al unei femei, aproape în mărime naturală, reflectând tulbure lumina și având unele asemănări cu așa-numita *Flora* a lui Leonardo de la Berliner

²În germană, *Privatdozent*: titlu universitar care se referă la un cadru didactic (docent, conferențiar) cu drept de a preda fără să fie angajat.

Museum. Gura acestui cap de aur e deschisă, iar pe dinții maxilarului inferior stau întinse, la distanțe bine măsurate, bijuterii ce atârnă, parțial, afară din gură. N-aveam nici o îndoială, era vorba de un ceas. – (Motivele visului: roșeața³; ora dimineții are aur în gură⁴; *La tête, avec l'amas de sa crinière sombre / Et de ses bijoux précieux, / Sur la table de nuit, comme une renoncule, / Repose.* Baudelaire.⁵)

³ Joc de cuvinte intraductibil: *Scham-Roethe* se pronunță la fel ca subst. german *Schamröthe* „roșeață [de rușine]“.

⁴ Traducere literală a unui proverb german, asemănător cu proverbul românesc „cine se scoală de dimineață departe ajunge“.

⁵ „Cu-ntunecata-i coamă de păr, morman rotund / Gătit cu nestemate, // Pe masă zace țeasta, sălbatic trandafir“ (*fr.*). Versurile provin din poezia lui Baudelaire „O martiră. Desenul unui pictor necunoscut“ (trad. de Virgil Teodorescu), în Charles Baudelaire, *Florile răului*, Minerva, București, 1978, pp. 188 și urm.

2. Din *Einbahnstraße* [Sens unic] (1928)

Închis pentru renovare!

În vis, mi-am luat viața cu o pușcă. Nu m-am trezit când s-a produs detunătura, ci m-am văzut o vreme zăcând în chip de cadavru. Abia atunci m-am trezit.

[GS IV, 133]

Stație pentru cel mult 3 birje

Am văzut în vis „o casă rău famată“. „Un hotel în care e răsfățat un animal. Aproape toată lumea bea apă de animal răsfățat.“ Am visat aceste cuvinte și m-am trezit dintr-odată. Extrem de obosit, mă aruncasem în pat fără să mă dezbrac, lăsând lumina aprinsă, și adormisem pe loc, pentru câteva secunde.

[GS IV, 120]

Suvenir din călătorie

Cer. – Se făcea că ies dintr-o casă și văd cerul nopții. Acesta împrăstia o strălucire sălbatecă. Pe întinderea lui înstelată, figurile după care se îmbină de obicei astrele aveau acum prezență fizică. Un leu, o fecioară, o

12 Walter Benjamin

balanță și multe altele, dense aglomerări de stele, priveau pământul de sus. Luna nu se vedea.

[GS IV, 125]

Copil dezordonat

Orice piatră găsită, orice floare culeasă și orice flutur prins închipuie pentru el începuturile unei colecții și tot ce are alcătuieste, de fapt, în ochii lui, o singură colecție. Patima asta își dezvăluie-n el adevăratul chip, privirea severă de indian, care continuă să ardă în negustorii de antichități, în cercetători, în bibliomani – însă tulbure doar și obsesiv. Abia venit pe lume, și iată-l vânător. Vânează spiritele cărora le adulmecă urma în lucruri; ani de-a rândul trăiește în mijlocul spiritelor și al lucrurilor, iar orizontul lui e ferit de oameni. Se simte ca-n vise: nu cunoaște nimic care să dăinuie; crede că toate i se întâmplă, îi ies în cale, dau peste el. Anii lui de nomad sunt ore în pădurea viselor. De-acolo își ia prada și o duce acasă, cu gând să o curețe, să o fortifice, să o dezvrăjească. Sertarele lui trebuie să devină arsenal și grădina zoologică, muzeu de criminalistică și criptă. Să „facă ordine“ ar însemna să nimicească un edificiu plin de castane cu țepi (ce închipuie buzdugane țintuite), foițe de staniol (o comoară de argint), cuburi de lemn (coșciuge), cactuși (totemuri) și bănuși de aramă (scuturi). Cu toate că-și ajută de mult mama la dulapul de rufe sau tatăl în bibliotecă, pe teritoriul lui copilul e încă un oaspete nestatornic și răzvrătit.

[GS IV, 115]

Solie mexicană

*Je ne passe jamais devant un fétiche de bois, un Bouddha doré, une idole mexicaine sans me dire: C'est peut-être le vrai dieu.*⁶

Charles Baudelaire

Se făcea că luam parte la o expediție de cercetare în Mexic. După ce am străbătut o junglă înaltă, ne-am pomenit într-un sistem de peșteri situate la suprafață, pe munte, unde se menținuse, de pe vremea primilor misionari, un ordin ai cărui călugări își continuau munca de convertire în rândul indigenilor. Într-o uriașă grotă centrală, terminată în ogivă gotică, avea loc serviciul divin, oficiat după un ritual străvechi. Ne-am alăturat ceremoniei și am fost martori la momentul ei principal: în fața unui bust în lemn al lui Dumnezeu Tatăl – fixat la mare înălțime pe unul dintre pereții peșterii –, un preot a ridicat în aer un fetiș mexican. Atunci, capul lui Dumnezeu s-a mișcat de trei ori, de la dreapta la stânga, în semn de negație.

[GS IV, 91]

Lucrări subterane

În vis am văzut o întindere pustie. Era piața din centrul Weimarului. În ea se făceau săpături arheologice. Am scurmat și eu puțin în nisip. Atunci a apărut vârful unei turle de biserică. Foarte încântat,

⁶Nu trec niciodată prin fața unui fetiș de lemn, a unui Buddha aurit, a unui idol mexican fără să-mi spun: „Poate că acesta e adevăratul zeu“ (*fr.*).

14 Walter Benjamin

mi-am spus: „O relicvă mexicană din epoca preanimis-
tă, anaquivitzli.“ M-am deșteptat râzând. (Ana = ἀνά;
vi = *vie*; witz = biserică mexicană [!].)

[GS IV, 101]

Nr. 113

Orele ce poartă-n ele forma
S-au sfârșit în casa visului.

Subsol

Am uitat de mult ritualul după care a fost zidită casa
vieții noastre. Când vine însă clipa ca ea să fie luată cu asalt
și încep să cadă bombele inamice, câte antichități vlăguite
și bizare nu dezgroapă ele în temelii! Câte n-au fost cobo-
râte la adâncime și jertfite în sunetul incantațiilor, ce în-
spăimântător cabinet de rarități e acolo jos, unde lucrurilor
obișnuite le sunt rezervate puțuri fără fund. Într-o noapte
de disperare, am visat că reînnoiam impetuos legământul
de prietenie și de frăție cu primul meu camarad din vre-
mea școlii, despre care nu mai știu nimic de decenii întregi
și de care abia de mi-am mai adus aminte vreodată în acest
timp. Trezindu-mă, un lucru mi-a devenit limpede: ceea
ce scosese la lumină disperarea, asemeni unei explozii, era
cadavrul aceluși băiat, care, zidit acolo, mărturisea: cine va
locui aici odată nu trebuie să-mi semene deloc.

Vestibul

Vizită la casa lui Goethe. Nu-mi amintesc să fi văzut vreo
cameră în vis. Doar o succesiune de coridoare zugrăvite,

ca într-o școală. Figuranții acestui vis sunt două vizitatoare mai în vârstă, englezoaice, și un custode. Custodele ne invită să ne trecem datele în cartea de oaspeți ce stă deschisă pe un pupitru, lângă geam, la capătul cel mai îndepărtat al unui coridor. Mă apropii și, răsfoind prin ea, îmi găsesc numele scris deja cu litere mari, stângace, de copil.

Sufragerie

Într-un vis, m-am văzut în camera de lucru a lui Goethe. Nu semăna defel cu cea de la Weimar. În primul rând, era foarte mică și n-avea decât o fereastră. Masa de scris atingea cu muchia mai scurtă peretele din fața ferestrei. La masă ședea poetul, foarte înaintat în vârstă, și scria. Am rămas deoparte când el s-a întrerupt și mi-a dăruit o mică vază, un vas antic. Am răsucit-o în mâini. În cameră domnea o căldură insuportabilă. Goethe s-a ridicat în picioare și m-a însoțit până în camera vecină, unde era pusă masa – o masă lungă – pentru rudele mele. Părea însă pregătită pentru mult mai multe persoane. Trebuie că fusese așternută și pentru străbuni. Am luat loc la capătul din dreapta, lângă Goethe. La sfârșitul ospățului, el s-a ridicat anevoie, iar eu, cu un gest al mâinii, i-am cerut îngăduința să-l sprijin. În clipa-n care i-am atins cotul, am început să plâng de emoție.

[GS IV, 86 și urm.]

3. Din *Berliner Chronik* [Cronică berlineză] (1932) și texte din *Copilărie berlineză* (1933–1938)

Nenorocirea n-avea loc în încăperile acelea, din care până și moartea era exclusă. Nu exista în ele spațiu pentru murit și, de aceea, proprietarii obișnuiau să moară la sanatoriu; în schimb, mobilele ajungeau, încă de la prima succesiune, pe mâna negustorilor de vechituri. Moartea nu era prevăzută-n ele – de aceea erau atât de primitoare ziua, iar noaptea deveneau decorul celor mai apăsătoare vise ale noastre. Așa se explică și faptul că-n această casă – Blumeshof, la nr. 10 sau 12 –, în care am petrecut atâtea dintre cele mai mai frumoase ore ale copilăriei mele, când, în sunetul studiilor de pian, mi se îngăduia să răsfoiesc, așezat în fotoliu, *Herzblättchens Zeitvertreib*⁷ – așa se explică deci faptul că-n pragul ei îmi iese-n cale un spirit vrăjmaș. Existența mea trează n-a păstrat nici o imagine a casei scărilor. În schimb, o port și azi în amintire ca decor al unui vis datând tocmai din anii aceia fericiți – vis în care am fost legat prin farmece.

⁷ Periodic pentru copii din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, conceput de scriitoarea Thekla von Gumpert (1810–1897). În traducere aproximativă, titlul înseamnă „Distracțiile pușorului“.